

Zlo rata*

Milan JAJČINOVIĆ, *Davo i vodeničari*, Pan Liber, Osijek-Zagreb-Split 1998., 240 str.

Ova "kutija slova", kako je naziva sam pisac, bavi se zlom rata od kojega smo stradavali svi, netko više netko manje, kroz godine posljednjega desetljeća. Zapravo, pisac ne smatra potrebnim baviti se pitanjem je li bilo moguće izbjeći taj rat već za sve one koji misle da ga se moglo izbjeći piše da su "ili tvrdoglavi ili neupućeni" (str. 5). Stoga je njegova knjiga "pokušaj da se osvijetle uzroci zla koje je iza sebe ostavio postavreni 'duh palanke', barbarogenijski osjećaj superiornosti i veličine" (str. 5).

Taj svoj pokušaj, zavidno uspio pokušaj analize uzroka koji su njegova tema, razdijelio je gosp. Jajčinović u šest cjelina. U prvome dijelu piše o gospodarima groze i naličju prosvjetiteljstva gdje je zločin vidjen kao posljedica potrebe za "higijenom" a Vukovar kao posljedica nekrofilije uz koju je povezana ideja "estetike zločina"; sve pak nakon proizvodnje mržnje i rušilačke žudnje.

Sadržaj drugoga dijela jest uloga obmane u srpskoj tradiciji, odnosno: sveti Sava i kult barbarogenija, mjesto konclogora u "civilizaciji laži", duh beogradske čaršije i zagrebačkoga *Srbobrana* te teorija zavjere i teritorijalna glad.

Ideja "novog, velikog Balkana" sržno je pitanje sljedećih stranica a studirana je kroz uporabu renegata i lažnoga jugoslavenstva, mitologiju susjedstva u strategiji zaborava, kroza

značaj usmene predaje u srpskoj politici, Jugoslaviju kao "emocionalni zavijač" te kroz dobrovoljce jugoslavenstva.

Poglavlje s naslovom "Moć i istina" proučava manekene nečiste savjesti, pozitivističku igru staklenim brojkama, gospodare svijeta i logorske "humaniste" te medije i njihovu trgovinu romansiranom zbiljom.

Pisac upozorava potom na povijesni i mentalni revizionizam kroz očitovanje duha palanke u "urbanoj Srbiji" te kroz uzgajivače YU-nostalgije da bi cijelu svoju priču završio naslovom: "Vrijeme metafizičke praznine."

Meni kao teologu čini se da je upravo činjenica metafizičke praznine, odnosno čovjekov izgon metafizike iz svijeta fizike te čovjekovo opredjeljenje za ovo drugo kroz tzv. "smrt Boga", mjesto začetka i rodilište svakoga zla u vremenu. Iako kršćani imaju već biblijski odgovor na to pitanje, drago je piščevo spominjanje kako zlo postoji u svakom čovjeku. "To zlo, piše Jajčinović, je kao neka kužna močvara koja je u nama, koja stoji kao neki istočni grijeh našega postojanja. Ako ne postoji volja da se ona isuši, ako se neprestance ne ulaže truda da se održavaju njezini nasipi, ta se močvara prelije preko rubova i zalije nas svojim smradnim zadahom" (str. 220).

Sa sljedećom rečenicom iz ovoga teksta, koja glasi: "Koliko to zlo u nama može nabujati, koliko mogu biti duboke njegove mutne vode, nismo ni slutili dok nije bilo ovoga rata", ipak se ne bih mogao posvema složiti. Naime, mi kršćani znademo da je ta močvara toliko duboka da je čak i "Boga ubila". Davno!

* Ovo razmišljanje nad knjigom Milana Jajčinovića *Davo i vodeničari* izgovoreno je na predstavljanju te knjige 20. studenoga 1998. u Sarajevu.

Odnosno, mislila je da ga je ubila.

Iz kužne močvare Zloga proizlazi i nastanjuje se u vremenu tiranija duhovnoga podzemlja kakva je bila na djelu i ovdje. Poslije ostvarenoga teocida u dušama mnogih na red je došao program psihocida. U ime ideja, spomenutih prethodno, i Rodonačelnika oholih patuljaka nastupio je Kontrolor kolektivnoga, odnosno Veliki manipulator koji je prije toga učio i vršio psihoanalizu. Umjesto činjenica nudio je emocije a umjesto dokaza predrasude. A "kada iracionalno potamni razumsko, kada se od pojedinaca uspije umijesiti masa...", sve izmiče kontroli. Nastaje stanje opće "šizofrenije" koju je htio upravo Veliki manipulator. Zapravo: "Kada gospodari 'industrije svijesti' uspiju dovesti u ravnotežu svoje javne zahtjeve i privatno ponašanje pojedinaca, nestaje razlike između privatnog i javnog. Tada je ostvaren ideal obmanjivača, stvoreno carstvo manipulacije" (str. 16). Naime, samo rijetki duhovi u takvim stanjima sposobni su i spremni svjesno izabrati živjeti u tzv. aktivnoj "unutrašnjoj emigraciji", tj. biti javno djelujući duhovni stranci. Ipak samo takve naknadna razdoblja poštena vremena prihvaćaju kao heroje a kršćanstvo ih je uvijek nazivalo svecima.

Zaista samo tvrdoglavi i neupućeni mogli su ne biti svjesni mogućnosti erupcije zla. Zbog toliko dogđenih pretpostavki pitanje je bilo samo: Kada? Jer, već je predugo na djelu bilo "kolektivno ludilo". Naime, "kada pojedinac mentalno oboli, govori se o ludilu, a kada oboli 'velika grupa ljudi', umjesto o ludilu, počne se pak govoriti o 'kulturi'" (str. 46).

Zar nije bio govor o "nebeskom narodu"? Zar nije u pjesmi i nebo bilo srpske plave boje a u njemu stolovao Srbin Gospod Bog? Zar nisu pisali da je i Isus bio Srbin?

Dok je stvarana ta visoka "kultura", dotle je javnost na mnogo nižoj razini vrlo dugo i prevareno zabavljana lažnim pitanjima kao što je npr. ono: kojemu narodu pripada travnički nobelovac? - Ta, tko je, zaboga, Ivo Andrić kad je doslovce o životima milijuna ljudi riječ!?

Koga je stoga, osim tvrdoglave i neupućene, mogla iznenaditi izjava Dobrice Ćosića kako: "Laž u srpskoj historiji ima jednaku važnost kao i bitke"? Ili Psihologova da su oni gradove uvijek doživljavali kao tamnice? A jer se tamnice razbija sasvim je logičan njegov vizionarski stih: "Izgara grad kao tamjana grumen." S druge strane, svi oni, koje je postvarenje ovih misli iznenadilo, danas su, ako su uopće preživjeli, svjedoci vlastite zablude.

Možda je upravo to "biti svjedok vlastite zablude" dno tragedije koja se dogodila. I koja se uopće može dogoditi!

Zapravo, politički potomci nekadašnje "dinastije u opancima" samo su, na način svojih prethodnika, nastavili "istragu poturica" i, na način propisa Dušanova zakonika, progon "latinske jeresi". Međutim, mnogi su bili zaboravili pouke iz tih starih lekcija. Pa i same lekcije, na žalost. Umjesto razborita sjećanja i pamćenja planski su nudene mitologije bratstva, jedinstva i susjedstva a upravo ti mitovi pokazali su se pogubnima. Zbog svega toga zaista je na mjestu pitanje: "Nije li sve ovo što se nedavno dogodilo i svojevrsna osveta historije koja je ostala neupamćena i zaboravljena? Jer, rečeno je - da se neupamćena prošlost najčešće vraća kao tragedija. Ovdje se vratila kao nova tragedija" (str. 121).

Tomo Vukšić